

Резюме на Програма „Околна среда 2021-2027“

Настоящото резюме е подготвено от екипа на НСОРБ, на база одобрената от Европейската комисия Програма за околна среда (ПОС) за програмен период 2021-2027 г., публикувана на 10 октомври 2022 г., на <https://www.eufunds.bg/bg/opos/node/10989>

Програмна стратегия:

Програмата е ориентирана към постигането на цел на политиката (ЦП) 2 „По-зелената, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“ и се финансира от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионния фонд (КФ).

Програмата за околна среда ще допринесе за реализацията на следните специфични цели:

- Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи;
- Подкрепа на достъпа до вода и на устойчивото управление на водите;
- Насърчаване на прехода към кръгова и основаваща се на ефективно използване на ресурсите икономика;
- Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване;

Инвестициите по ПОС са насочени в 5 приоритетни области - води, отпадъци, биологично разнообразие, риск и изменение на климата и въздух.

Приоритет 1 „Води“:

Допустими мерки за подкрепа:

- Инфраструктурни мерки за събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води с принос за постигане на съответствие с Директива 91/271/ЕИО, в т.ч. за проекти, чието изпълнение е стартирало в периода 2014-2020 г.;
- Инфраструктурни мерки за водоснабдяване във връзка с Директива 98/83/ЕО [Директива (ЕС) 2020/2184] с принос към намаляване на загубите на вода по водопреносната мрежа и подобряване качеството на питейната вода, в т.ч. за проекти, чието изпълнение е стартирало в периода 2014-2020 г.;

- Разработване на РПИП за бъдещо финансиране за новоконсолидирани райони Благоевград, Кюстендил, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Разград - след консолидиране на последните 6 области в страната;
- Подкрепа за разработване ПУРБ -оценки, набиране на данни и др.;
- Мерки по отношение мониторинг и оценка на качеството на водите за питейно-битово водоснабдяване във връзка с Директивата за питейни води.

Нуждите от над 2.88 млрд. евро за двете директиви – за питейни и за отпадъчни води, за агломерации над 10 000 екв.ж. значително надхвърлят наличното финансиране чрез Европейските фондове. Нуждите за водоснабдяване се определят на 1.79 млрд. евро, а за отвеждане и пречистване – 1.09 млрд. евро. В допълнение към финансирането от ЕФРР/КФ е предвидено собствено финансиране от ВиК операторите, както и средства от държавния бюджет. Планираните инвестиции през 2021-2027 г. съответстват на регионалния подход, като изпълнението им е на принципа „една обособена ВиК територия (консолидиран район) – един консолидиран ВиК оператор – едно Регионално прединвестиционно проучване – един проект“.

Съгласно изискванията на Директива 91/271/ЕИО и поради ограничените средства спрямо нуждите, приоритет е даден на агломерациите над 10 000 екв.ж. През 2021 – 2027 г. се планира да започнат инвестиции в консолидирани райони Велико Търново, Габрово, Плевен, София-град, София-област, Търговище, Хасково и Добрич с РПИП, разработени с подкрепа по ОПОС 2014-2020 г.

Основни целеви групи:

- Лица, със задължения съгласно Закона за опазване на околната среда, Закона за водите и Закона за регулиране на канализационните и водоснабдителните услуги за изпълнение на допустимите дейности;
- Финансови посредници в случаите на предоставяне на финансови инструменти;
- Населението в агломерации над 10 000 екв.ж., населението и бизнеса в страната.

Изпълнението на съответните политики е в отговорността на различни органи, напр. регионалните ВиК оператори, Български ВиК Холдинг, **Столична община**, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, структури на/в Министерство на здравеопазването, структури на/в Министерство на околната среда и водите.

Планирано използване на финансови инструменти:

Планира се финансов инструмент с очакван механизъм комбинация от безвъзмездно и дългово финансиране в две отделни операции. Взети са предвид научените уроци от 2014-2020 г. от 16 оператора 5 ползват ФИ по ОПОС, 7 оператора избират финансиране от търговски банки или ФЛАГ (държавен фонд за подпомагане на българските общини и сдружения, вкл. ВиК асоциациите). До 2023 г. от ФИ по ОПОС биха могли да се възползват още максимум 4 оператора. Видът и размерът на финансовите инструменти за 2021-2027 г. се определят въз основа на Предварителна оценка. Анализите идентифицират предпоставки за продължаване на подхода за подпомагане от

програмния период 2014-2020 г. с параметри: предложен размер на ФИ 20 млн.евро (дял от ЕС – 17 млн.евро). Определеният финансов продукт е заем, предназначен да осигури финансиране за собственото участие на операторите. Очакваното допълнително финансиране от финансовите посредници е 4.76 млн. евро (вкл. такси), очакваният ефект на лоста е 1,4 x – сумата на ФИ за крайните получатели е 23.7 млн.евро при общи инвестиции от 230 млн. евро.

Индикативен финансов ресурс: 607 901 810 евро (евродял, принос на ЕФРР и КФ).

Приоритет 2 „Отпадъци“:

Дейности в обхвата на 2 специфични цели.

Специфична цел: „Насърчаване на прехода към кръгова и основаваща се на ефективно използване на ресурсите икономика“:

Допустимите мерки са в съответствие с идентифицираните нужди в НПУО 2021-2028 г., програмите към него и плановите за действие, както и в Стратегията и плана за действие за преход към кръгова икономика 2021-2027 г.:

- **Мерки за изграждане, разширяване и/или надграждане на общински/регионални системи за разделно събиране и рециклиране на биоразградими отпадъци – за РСУО съгласно Приложение № 8 на НПУО 2021-2028 г.;**
- **Мерки за изграждане на системи/ центрове за разделно събиране и подготовка за повторна употреба и поправка;**
- **Мерки за рециклиране на отпадъците – допустими в комбинация с разделно събиране и предварително третиране на разделно събрани отпадъци;**
- **Моделни за оптимизиране на процеса на управление на битовите отпадъци от общините в България;**
- **Повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, кръговата икономика, мониторинга на отпадъците както и информационни и разяснителни кампании за заинтересованите страни и населението.**

Основни целеви групи:

Основните целеви групи са населението на Република България, бизнеса, юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ), **общините, включително обединени в Регионални сдружения за управление на отпадъците. Подкрепата ще бъде насочена главно към органите, отговорни за прилагане на съответната политика, например общините с потребности за подобряване на системите за управление на отпадъците и рециклиращите предприятия, при спазване на демаркацията и допълняемостта с други финансови инструменти на ЕС. ЮЛНЦ може да бъдат подкрепени за изпълнение на мерки за информационни и разяснителни кампании. В допълнение, **Националното сдружение на общините в Република България** пряко е ангажирано с подпомагането на общините в разработването на модели за оптимизиране на процеса на управление на битовите отпадъци в България. Предвижда се директно предоставяне на средства на сдружението за разработването на моделите и за методическа подкрепа на общините при въвеждане на разработените модели.**

Принос към териториалния подход:

Мерки от приоритета могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво чрез подхода за **интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) на ниво NUTS 2 за изграждане на системи/центрове за разделно събиране и подготовка за повторна употреба и поправка.**

Необходимостта на местно и регионално ниво трябва да бъде идентифицирана в интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво NUTS 2. Разграничение между програмите и елиминиране на риска от двойно финансиране ще бъде осигурено на етап подбор от Регионалните съвети за развитие (РСР), както и от УО преди подписване на договорите за БФП.

Мерки по приоритета могат да се прилагат на териториално равнище и чрез подхода ВОМР. Определянето на мерките за подкрепа чрез ВОМР се основава на заключенията и препоръките от Оценката на изпълнението на ОПОС 2014-2020 чрез подхода ВОМР. В оценката се посочва, че **подходът се препоръчва да подкрепи и мерките за управление на отпадъците, за които има силен интерес от местните общности, с което да се допринесе в дългосрочен план за прилагането на политиките за управление на отпадъците. Като се има предвид, че законодателството в областта на отпадъците изисква постигането на националните цели да се изпълнява на регионално ниво, мерките чрез ВОМР са насочени към информационни и разяснителни дейности.**

Планирано използване на финансови инструменти: Видът, обхватът и размерът на ФИ са определени въз основа на Предварителната оценка на ФИ за 2021-2027 г., където се посочва, че има потенциал за проекти в „отпадъци“ по отношение на ниските нива на рециклиране и потенциал за комбинирана подкрепа (в две отделни операции) чрез заеми за финансиране собственото участие на проекти, финансирани с БФП (инфраструктура за управление на битови отпадъци), както и самостоятелни заеми за рециклиране, с параметри: предложен размер на ФИ 15.3 млн.евро (дял на ЕС – 12.7 млн.евро); финансов продукт: заем за финансиране на собственото участие на бенефициентите или самостоятелен инструмент. Очаквано допълнително финансиране от финансовите посредници – 3.63 млн. евро, вкл. такси, очаквани ефект на лоста – 1.43 пъти. Това определя сума на ФИ за крайни получатели от 18.2 млн. евро при общи инвестиции от 204.5 млн. евро..

Индикативен финансов ресурс: 222 399 979 евро (евродял, принос на ЕФРР).

Специфична цел: „Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване (ЕФРР) ”.

Допустимата мярка е в съответствие с идентифицираните нужди в НПУО 2021-2028 г.:

- **Рекултивация на депа и/или осигуряване на безопасност на съществуващи депа без увеличаване на техния капацитет.**

Основни целеви групи:

Основните целеви групи са населението на Република България, както и **общините - собственици на депа за битови отпадъци.**

Форми на подкрепа:

Предвижда се **техническата рекултивация да бъде подкрепена с безвъзмездни средства.** Предоставяната подкрепа е само за техническа рекултивация на депа/клетки от депа за битови отпадъци, отговарящи на нормативните изисквания. Предвижда се биологичната рекултивация да се извършва от натрупаните средства по чл. 60 от ЗУО от общините, собственици на депото. В тази връзка, не се очакват приходи от дейността, за която се предоставя подкрепата, което обуславя неприложимостта на финансови инструменти за този тип дейност. Също така се отчитат законодателните ограничения и възможностите за поемане на дългове от общините. Разходите за управление на битовите отпадъци, вкл. и за рекултивация на депата, трябва да се покриват от таксата за битови отпадъци и от общинския бюджет. Поради това се предвиждат безвъзмездни средства, които да допълват общинския бюджет и натрупаните средства по чл. 60 от ЗУО, за да се предотврати увеличаването на таксата за отпадъци за гражданите над прага на социалната поносимост.

Индикативен финансов ресурс: 37 710 000 евро (евродял, принос на ЕФРР).

Приоритет 3 „Биологично разнообразие“:

Допустими са мерки за изпълнение на ангажиментите на страната, произтичащи от европейското природозащитно законодателство, описани в стратегически и планови документи на европейско и национално ниво:

- Мерки, свързани с развитие на мрежата Натура 2000:
 - Разработване на планове за управление на защитените зони по Натура 2000 – разработване на ръководства; разработване на планове за управление на защитени зони, обхващащи цялата територия на Натура 2000 в България, включително изследвания във връзка с изясняване на разпределението, размера на популацията, въздействията и заплахите за видове и природни местообитания, вкл. провеждане на кампании за обществена осведоменост и включване на заинтересованите страни в процеса по разработване на плановете;
 - Прилагане на управленски подход в защитени зони от Натура 2000 – осигуряване на подкрепа за органите за управление на защитени зони по Натура 2000;

- Подобряване на знанията за видове и природни местообитания чрез теренни проучвания (включително картиране, където е определено в НРПД) и определяне на техния природозащитен статус; проверка на таксономична принадлежност; идентифициране на ефектите от разселването на неавтохтонни видове и др.;
 - Разработване на планове за действие за видовете;
 - Изграждане на капацитет на заинтересованите страни за прилагане на консервационни мерки.
- Мерки, насочени към подобряване природозащитното състояние на природни местообитания и видове (вкл. птици, риби, прилепи, влечуги, васкуларни растения, както и типове природни местообитания – крайбрежни, скали, дюни, сладководни, храстовидни и др.), предмет на опазване в мрежата Натура 2000, като напр.:
 - Подобряване природозащитния статус на видове и природни местообитания чрез възстановяване на хидрологичния режим; разчистване на остатъци от изоставена антропогенна инфраструктура, предизвикваща фрагментация; изграждане на връзка с морето; възстановяване естествения воден режим на влажните зони и поддържане на подходящ воден режим; възстановяване на бивши гнездовища на вида; частично възстановяване на пресушени в миналото естествени водоеми; управление на тръстиковите масиви; премахване на инвазивни чужди видове; действия за BG 51 BG ограничаване на паша; реинтродукция на видове в потенциални местообитания; поставяне на електропастири; възстановяване на нарушени терени; закупуване на земи; обезопасяване на електропроводи и др.;
 - Подобряване природозащитния статус на видове чрез пилотно възстановяване на съществуващи/потенциални влажни зони и меандри по поречието на Дунав и на дунавски притоци и др.
 - Мерки за опазване/ възстановяване на екосистемите и присъщото им биологичното разнообразие извън Натура 2000 – изпълнение на мерки от Стратегия за биологичното разнообразие в Република България и Национален план за опазване и устойчиво ползване на биологичното разнообразие и генетичните ресурси 2020-2024 г., мерки от планове за управление на защитени територии и планове за действие за видове като:
 - Осигуряване на условия за опазване на застрашени видове *ex situ* чрез отглеждане на екземпляри в съответните обекти, както и съхранение на генетичен материал в контролирани от човека условия;
 - Провеждане на ДНК анализ, датиране (изотопен анализ), токсикологичен анализ и други; - Създаване на постоянни площадки за наблюдение за осигуряване на данни за параметрите съгласно ICP Forests Manual;
 - Работа със заинтересованите страни в рамките на противодействието срещу браконьерството, трафика и незаконната търговия с екземпляри от дивата флора и фауна;
 - Създаване на нови зелени площи, опазване и подобряване на съществуващи зелени площи в градовете и крайградската среда.

Основни целеви групи: Интервенциите по приоритета са насочени към всички заинтересовани страни във връзка с политиките за подобряване и опазване на биологичното разнообразие, както и управлението на мрежата Натура 2000. Това са освен институциите, отговорни за формиране, прилагане и изпълнение на политиката в областта на Натура 2000 и за подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания, но и **местни власти**, юридически лица със стопанска и с нестопанска цел, местни инициативни групи, научно-академичната общност, собственици и ползватели на земи. Не на последно място, като основна целева група трябва да се изведе населението на Република България, предвид ползите по отношение подобряване качеството на живот – съгласно цел 15 на ООН, насочена към предотвратяване загубата на биологично разнообразие „добре управлявани защитени зони и територии са в полза на „здрав“ екосистеми, което от своя страна допринася за опазване здравето на хората”.

Принос към териториалния подход:

Мерки от приоритета могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво чрез подхода за ИТИ на ниво NUTS 2 и подхода BOMP.

Дейностите, допустими за изпълнение чрез ИТИ, се основават на Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие и Националния план. Те са свързани с осигуряването на подходящи условия за опазване ex situ. Това е много важна дейност, която допълва и подкрепя опазването на видовете в техните естествени местообитания (in situ). Дейностите се извършват във вивариуми, зоологически градини, ботанически градини, дендрарии, живи колекции и центрове за размножаване и отглеждане на защитени видове. За развитието и ефективното функциониране на структурите, осигуряващи ex situ опазване на видове, са необходими инвестиции за надграждане и модернизирани на съоръженията и осигуряване на оборудване.

Определянето на мерките, които да бъдат подкрепени по **BOMP**, се основава на опита и поуките от програмен период 2014-2020 г., както и на заключенията и препоръките от Оценката на Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020 г. за изпълнението на подхода BOMP. В оценката се посочва, че предвид естеството на консервационните мерки, които изискват специфичен опит и знания и затрудняват бенефициентите, само 9 от общо 64 МИГ са планирали мерки в своите стратегии които да бъдат подкрепени по ОПОС 2014-2020 г. Препоръките са през 2021-2027 г. да се предвидят „**меки**“ мерки за подкрепа като например **информация и обучения, дейности свързани с промяна в нагласите, семинари и форуми идентифицирани в анализите в НРПД и Националната стратегия за биологичното разнообразие, укрепване на капацитета на местните общности да извършват дейности за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и др.**

Индикативен финансов ресурс: 109 839 504 евро (евродял, принос на ЕФРР).

Приоритет 4 „Риск и изменение на климата“:

Допустими мерки за подкрепа:

Във връзка с идентифицирания обхват на заплахи от природни бедствия като последица от климатичните изменения и ключовите стъпки за смекчаване на риска, посочени в стратегическите документи, НПУРБ и др., допустими са следните мерки:

- Мерки за превенция и управление на риска от наводнения и засушаване (фокус върху екологосъобразните мерки, ако е приложимо, в комбинация със сива инфраструктура);
- Анализи на риска, мониторинг и прилагане на мерки за превенция и защита при неблагоприятни геодинамични процеси – свлачища, срутища, ерозии, абразии (в т.ч. екологосъобразна инфраструктура и в комбинация със сива инфраструктура);
- Мерки, насочени към повишаване готовността на населението за адекватна реакция и подобряване устойчивостта чрез осигуряване на наземен капацитет за борба с горските пожари;
- Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране; разработване на цифрови модели, анализи и прогнози във връзка с климатичните изменения, напр.:
 - По-нататъшно развитие и завършване на Националната система за управление на водите в реално време за останалите 12 основни реки;
 - Разширяване на обхвата на Системата за ранно предупреждение и оповестяване на населението на областно ниво (NUTS 3) за територията на страната и др.;
 - Изпълнение на проучвания, анализи, цифрови модели, прогнози и оценки, вкл. във връзка с изготвяне на ПУРН за периода 2028-2033 г.

Приоритет ще бъде даван на изпълнението на мерки, идентифицирани в ПУРН за Районите със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН) – създаване на управляеми полдери и малки буферни басейни в заливни тераси на реките; възстановяване на връзките с воден басейн или на естественото състояние на речното корито, на стари меандри, на наводняеми зони с цел увеличаване на водозадържането; мерки за защита на речните брегове срещу ерозия - защита на брега с габиони и др.

Прилагането на зелени мерки по приоритета е ключово за постигането на интегрирано управление на речните басейни съгласно РДВ, както и допринася за постигане на целите на Директивата за наводненията, относно действия, планирани в ПУРБ и ПУРН за естествено задържане на водата и др. Тези мерки имат положителен ефект върху околната среда, подобряването качеството на водите и намаляване на въздействията от засушаване – изискване в ПУРБ и за управление на риска от наводнения – цел в ПУРН. В допълнение, инвестициите, включени в програмата от мерки към ПУРБ и предвидени за подпомагане по приоритет 1 (вкл. за изграждане/реконструкция на канализационни системи), ще допринесат за смекчаване на негативните последици от наводненията засушаването и недостига на вода. Намаляването на загубите на вода в резултат на

планираните инвестиции във водоснабдителната инфраструктура ще намали водоземането като мярка, насочена към адаптиране към изменението на климата.

Що се отнася до мерките, свързани с неблагоприятните геодинамични процеси, те са допустими както в и извън урбанизирани територии, така и по републиканската пътна мрежа, където са идентифицирани като заплаха по отношение живота и здравето на населението и от гледна точка безопасност на движението по пътищата, както и за околната среда по отношение на защитата на биоразнообразието. Следва да се отбележи, че тези мерки са определени като основни действия за справяне и със земетресенията в националните стратегически документи.

Интервенциите, насочени към повишаване готовността на населението предвиждат надграждане на шестте центъра (финансирани през 2014-2020 г.) с полигони за практическа подготовка, оборудвани за тренировки, свързани с предотвратяването и реакцията в случай на горски пожари. Те ще осигурят провеждането на практически и теоретични обучения на населението на територията на страната ведно с разработването на методологии за улесняване управлението на наличните човешки и материални ресурси.

Освен мерките, насочени към повишаване подготвеността на населението за реакция и /или предотвратяване на горски пожари, повишаване на информираността, ПОС подкрепя осигуряването на наземен капацитет за борба с горските пожари, който ще покрие нуждите на територията на цялата страна. Направените анализи показват липса на подходящи съвременни технически средства, оборудване и лични предпазни средства, за да може да се осигури капацитет за превенция и реакция по земя на националните отговорни структури.

Интервенциите, насочени към повишаване на готовността за адекватна реакция, в комбинация с практически обучения за населението, повишаването на информираността, както и осигуряването на адекватни технически средства и оборудване за отговорните органи, са ключови действия за справяне с природните бедствия, по-специално горските пожари, съгласно националните стратегически документи (НПУРБ).

Основни целеви групи:

Населението на Република България, структурите на Единната спасителна система (министерства и агенции, **общини**, фирми, спешни центрове, организации с нестопанска цел, доброволчески организации, отговорни за превенцията и реакцията в случай на природни бедствия, както и за защитата на човешкия живот и здраве).

Подкрепата по приоритета ще бъде насочена към широк кръг потенциални бенефициенти съгласно техните отговорности и правомощия, например общини, регионални администрации (областни администрации), Агенция „Пътна инфраструктура“, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, структури на/в МОСВ, Националният институт по метеорология и хидрология, структури на/в Министерство на вътрешните работи и други.

Принос към териториалния подход:

Мерки от приоритета могат да бъдат изпълнявани чрез **ИТИ на ниво NUTS 2**. По предварителна оценка на УО на ПОС, **като приложими за финансиране чрез ИТИ са идентифицирани мерки за превенция и управление на риска от наводнения, както**

и мерки, адресиращи неблагоприятни геодинамични процеси. Това осигурява цялостен подход към управлението на тези рискове, като се има предвид, че мерките могат да се изпълняват координирано и допълващо от различните отговорни заинтересовани страни, напр. за наводненията: общината – по поречието на територията на общината, а областния управител – по поречието на територията на областта. Освен това, ИТИ следва да се прилагат в задължително партньорство, включващо различни участници като например икономически оператори, научни общности, университети и т.н., които могат да осигурят достатъчно ниво на компетентност при изпълнението на действията.

Необходимостта от такива мерки на местно и регионално ниво трябва да бъде идентифицирана в интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво NUTS 2. Проектите по ПОС чрез ИТИ ще се реализират въз основа на концепции във възможно партньорство между различни заинтересовани страни, координирано с другите програми, финансиращи съответната концепция. Конкретно разграничение между програмите и елиминиране на риска от двойно финансиране ще бъде осигурено на етап предварителен подбор от РСР, както и от УО преди подписване на договорите за БФП.

Индикативен финансов ресурс: 186 240 254 евро (евродял, принос на ЕФРР).

Приоритет 5 „Въздух“:

Допустими мерки за подкрепа:

- **Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от битовото отопление – поетапна подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво (въглища и дърва) с екологични алтернативи (приоритетно в енергийно ефективни жилища); малка пилотна процедура за насърчаване използването на ВЕИ, зелен водород и други иновативни алтернативи;**
- **Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от транспорта – въвеждане на зони с ниски емисии;**
- **Мерки за справяне с вторичното разпръскване – зелена инфраструктура в градска среда;**
- **Подобряване на мониторинга на КАВ, надграждане на Националната система за наблюдение на КАВ в реално време и Информационната система за докладване на данни за КАВ;**
- **Разработване/актуализация на стратегически/ програмни/ планови/ аналитични документи във връзка с КАВ, извършване на научни проучвания, прогнозиране, моделиране;**
- **Създаване на Национална мрежа на експерти по качество на атмосферния въздух (НМЕКАВ).**

Фокус на интервенциите са общините с нарушено качество на въздуха, като основен приоритет са тези, които попадат в обхвата на Решение на Съда на

Европейския съюз по дело C-488/15 от 5 април 2017 г. за неспазване на нормите за съдържание на ФПЧ10 и неизпълнение на задълженията по Директива 2008/50/ЕО и регистрирани превишения на среднодневните норми и/или средногодишната концентрация на ФПЧ, отчетени в периода 2017-2021 г. Подкрепа за мерки, адресиращи източници на замърсяване на въздуха, е допустима и за общини, в които няма разположени постоянни пунктове за мониторинг, но е регистрирано наднормено замърсяване по показател ФПЧ10 с мобилните автоматични станции на Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС).

Мярката за подмяна на отоплителните уреди на твърдо гориво е ключова, предвид високата ефективност и очаквания най-бърз пряк резултат по отношение редуциране на емисиите ФПЧ (причина за преждевременна смърт на над 12 хил. български граждани през 2018 г., Доклад за КАВ в Европа от 2020 г. на Европейската агенция за околна среда (ЕАОС). Алтернативното отопление изключва изкопаемите горива. Малка пилотна процедура ще насърчи използването на иновативни алтернативи на топлоуредите на твърдо гориво, вкл. възобновяема енергия, зелен водород и други, където е приложимо. Съгласно доклад № 22/2018 на ЕАОС, районите, характеризиращи се с по-нисък социално-икономически статус, обикновено са с по-високи нива на замърсяване с ФПЧ. Една от констатациите е, че в България близо 40% от всички домакинства изпитват затруднения при осигуряване отопление за домовете си. При подбора на крайните получатели на помощта ще се приоритизират различни фактори като енергийна ефективност на жилището, предоставени помощи за отопление и ефективност на инвестициите от гледна точка на единица разход за спешетни емисии ФПЧ, с цел да се обхванат максимално голям брой домакинства. За целите на КАВ само за домакинства, които получават помощи за отопление, ще бъде допустимо поставянето на фотоволтаични инсталации (вкл. батерии) при условие че новата отоплителна алтернатива е термопомпа тип въздух-въздух. Това ще доведе до значително намаляване на годишните разходи за електрическа енергия на домакинствата. Този подход ще има и допълнителен принос към целите на Интегрирания план в областта на енергетиката и климата на РБългария за увеличаване използването на енергията от възобновяеми източници в сектори „електрическа енергия“, „топлинна енергия“ и енергия за охлаждане с 1 ktoe. Инвестиции в газ са недопустими, както и подкрепа за печки на дърва/въглища, дори същите да отговарят на изискванията за екодизайн.

Подкрепата за въвеждане на зони с ниски емисии ще бъде концентрирана в градове с лошо качество на въздуха и значителни проблеми с трафика, заложи в НПКАВ 2018-2024 или с обосновани сходни мерки в общинските програми за КАВ. Въвеждането на ЗНЕ ще има принос към реформата за електромобилност по ПВУ, като ограничаването достъпа на високоемисионни моторни средства до най-натоварените зони в градовете ще намали замърсяването на въздуха и шума, като стимулира ползването на обществения транспорт, електромобили и плъг-ин хибриди.

Зелената инфраструктура включва зелени стени, зелени зони, озеленяване на „кални петна“, зелени покриви и др., включително интелигентни зелени решения. Мерките ще имат допълнителен положителен ефект и предвид констатациите в Националната стратегия за биоразнообразие, че в България показателят „зелени площи на човек“ в големите населени места варира от 3-15 кв.м./чов., което е далеч от

европейските изисквания за 20 кв.м. на човек. Фокусът е върху КАВ чрез инвестиции в растителни видове с най-висока степен на ефективност по отношение улавянето на ФПЧ и пречистването на въздуха по естествен път.

Интервенцията за подобряване на мониторинга на КАВ подкрепя модернизацията и надграждането на Националната система за мониторинг на качеството на въздуха в реално време, управлявана от ИАОС. Значителна част от оборудването е в експлоатация повече от 15 години. Инвестициите в подмяна на оборудването със съвременни алтернативи и надграждане ще доведат до подобряване на качеството на данните, включително на тези предавани в реално време и др. Няма да се подкрепят инвестиции в разширяване на системата.

Националната мрежа на експертите по КАВ е ключова, предвид че мерките за повишаване на експертния капацитет са насочени към бенефициентите и органите, ангажирани с разработването и прилагането на политики, свързани с качеството на въздуха, включително контрола върху тяхното прилагане.

Основни целеви групи:

Жителите на общини с нарушено качество на въздуха, както и публичните структури, ангажирани с разработване и изпълнение на политиките и дейностите, свързани с КАВ, включително и с контрола по реализацията им, населението на Република България.

Потенциални допустими бенефициенти са общини, ИАОС, Асоциацията на еколозите от общините в България (за обучителни и информационно образователни мерки; създаване на мрежа от експерти в областта на качеството на въздуха), структури на МОСВ.

Принос към териториалния подход:

Мерки от приоритета могат да бъдат изпълнявани на териториално ниво чрез подхода за **ИТИ на ниво NUTS 2 регион за планиране**. По предварителна оценка на УО на ПОС като приложими са идентифицирани **зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони“ на територията на общини с нарушено КАВ, в допълняемост и демаркация с мерки, финансирани по ПРР**. Необходимостта от такива мерки на местно и регионално ниво трябва да бъде идентифицирана в интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво NUTS 2. Разграничение между програмите и елиминиране на риска от двойно финансиране ще бъде осигурено на етап предварителен подбор от РСР, както и от всеки УО преди подписване на договорите за предоставяне на БФП.

Индикативен финансов ресурс: 335 458 546 евро (евродял принос от ЕФРР и КФ).

Приоритет за техническа помощ:

Допустимите дейности са свързани с:

1.Индикативни мерки за подобряване капацитета на (потенциални) бенефициенти, заинтересовани страни и УО: разработване и изпълнение на специфични програми за

обучение с акцент върху подготовката и изпълнението на инфраструктурни проекти; разработване и разпространение на учебни материали, предоставяне на методическа помощ и писмени инструкции относно изискванията за подготовка на проекти и последващо устойчиво управление на придобитите активи/резултати и др.; дейности за укрепване и поддържане на капацитета на служителите на УО;

2.Индикативни мерки за успешно управление и администриране на програмата, с цел осигуряване на ефективна система за изпълнение: дейности, свързани с подготовка, изпълнение, оценка, мониторинг и контрол на програмата, добра работна среда и експертен и мотивиран човешки ресурс;

3.Индикативни мерки за постигане на ефективна и ефикасна комуникация, видимост и прозрачност: организиране на информационни кампании по ключови процедури, редовно сътрудничество с медии и информационни мрежи.

Основни целеви групи:

Широка общественост, представители на средствата за масово осведомяване, партньори в рамките на ТРГ и членове на КН; потенциални бенефициенти, бенефициенти и техните партньори; заинтересовани страни, администрация, отговорна за формиране и прилагане на политиките по околна среда и изменение на климата; структури подкрепящи изпълнението на програмата; ученици и студенти. УО на програмата е директен бенефициент по приоритет „Техническа помощ“.

Индикативен финансов ресурс: 32 040 000 евро (евродял принос на ЕФРР).

7.Общ индикативен финансов ресурс по Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.:

Приоритет	Принос на ЕС, в евро	Национален принос, в евро	Общо, в евро
Приоритет 1 „Води“	607 901 810	107 513 003	715 418 813
Приоритет 2 „Отпадъци“	260 109 979	52 541 594	312 651 573
Приоритет 3 „Биологично разнообразие“	109 839 504	22 630 757	132 470 261
Приоритет 4 „Риск и изменение на климата“	186 240 254	39 399 676	225 639 930
Приоритет 5 „Въздух“	335 458 546	60 009 803	395 468 349
Приоритет за техническа помощ	32 040 000	9 521 345	41 561 345
Общо	1 531 590 093	291 616 178	1 823 206 271